

УДК 338.48

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-37

ЛЮБОХИНЕЦЬ Л. С.

Хмельницький національний університет

ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ ТА ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

У статті проаналізовано глобальні зміни світового ринку туристичних послуг та тенденцій розвитку туристичної індустрії, визначено детермінанти розвитку міжнародного туризму, охарактеризовані туристичні тренди та напрями їх реалізації.

Ключові слова: туризм, детермінанти туризму, туристична індустрія, туристичні тренди

LIUBOKHYNETS L.

Khmelnitskyi National University, Khmelnytskyi

TOURIST TRENDS AND MAIN DETERMINANTS OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT

In the article the global changes in the world market of tourist services and trends in the tourism industry analyzed, the determinants of international tourism identified, the tourism trends and areas of their implementation described.

In the conditions of deepening globalization processes, transnationalization of the world economy, the tourism industry is the industry that is developing most dynamically and profitably in an unstable and uncertain environment. International tourism has become the most dynamic and rapidly progressing sector of the world economy, which is an important driver of economic growth at both global and regional levels. The deepening of globalization processes affects the state and prospects of modern international tourism and makes it possible to identify the determinants (economic, innovative, technological, demographic, social, cultural, international) that provide it. Along with the determinants, there are tourism trends: political tourism, eco-tourism, weekend tour, transformational and individual travel, travel bloggers and smart travel.

The development of international tourism in Ukraine and its transformation into a source of significant and stable budget revenues requires the development of an appropriate regulatory framework for tourism and its harmonization with European Union standards, active public policy and consolidation of all state and local authorities on tourism development, creating a competitive tourist product, significant improvement of tourist infrastructure, development of digital technologies and their use in the field of tourism, ensuring the entry of domestic tourist business into the foreign market of tourist services. Along with the development of international tourism, it is necessary to stimulate domestic tourism, promote new distances, create a tourism product that will attract the attention of all tourists without borders, create and develop new trends in the tourism industry.

Key words: tourism, determinants of tourism, tourism industry, tourist trends

Постановка проблеми. В умовах поглиблення глобалізаційних процесів, транснаціоналізації світової економіки туристична індустрія виступає галуззю, що найбільш динамічно та прибутково розвивається при нестабільному та невизначеному середовищі. Міжнародний туризм перетворився у найбільш динамічну та швидко прогресуючу галузь світового господарства, яка виступає важливим рушієм економічного зростання як на глобальному, так і регіональному рівнях. Розвиток сфери туризму тісно пов'язаний з розвитком супутніх галузей (готельного бізнесу, ресторанної сфери, транспортної галузі, торгівельного та розважального бізнесу), тому зростання попиту на туристичні послуги призводить до підвищення попиту на супутні послуги. В результаті зростання попиту на туристичні та супутні послуги через мультиплікативні регулятори визначається позитивний ефект розвитку економіки країни. Туризм також сприяє збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць, надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни і її народу, є одним з могутніх факторів посилення престижу, значення та конкурентних переваг країни на міжнародному рівні. За дослідженнями всесвітньої туристичної організації (UNWTO) туристична індустрія формує 9,5% ВВП і забезпечує 266 млн. робочих місць в світовій економіці [1]. Туризм як один із основних секторів економіки забезпечує 4,4% ВВП, в середньому 6,9% зайнятості населення та 21,5% експорту послуг у країнах ОЕСР та за прогнозами аналітиків продовжує зростати, визначаючи перспективи сталого розвитку багатьох країн [2]. Однак необхідна комплексна політика та перспективи прогнозування, щоб підтримати зростання та розвиток туристичної індустрії і забезпечити конкурентні переваги туристичному бізнесу.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам розвитку туристичної індустрії присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Зокрема, дослідженням тенденцій розвитку туризму займалися такі вчені, як В. Азар, Р. Батлер, Д. Боуен, Р. Браймер, Дж. Джафарі, В. Зайцева, А. Мазаракі, Д. Мейкенз, С. Мельниченко, А. Парфіненко, Г. Харріс, Л. Шульгіна, В. Явкін та ін. Значну увагу економісти зосередили на висвітленні тенденцій розвитку туристичної галузі, її постійному зростанні у структурі ВВП провідних економік світу, впливу на сучасні процеси трансформації як національної, так і світової економіки. Але високі темпи розвитку технологічних процесів, які відбуваються в сучасному світі,

обумовлюють стрімкі зміни багатьох аспектів розвитку сфери гостинності, що обумовлює актуальність дослідження рівня розвитку та аналізу трендів туристичного бізнесу в сучасному глобалізованому світі.

Метою статті є аналіз тенденцій розвитку туристичної індустрії, туристичних трендів та характеристика основних детермінантів розвитку міжнародного туризму.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції розвитку світового господарства характеризуються переважанням сфери послуг в структурі національного виробництва, але, як показує світова практика, міжнародний туризм розвинений вкрай нерівномірно, що насамперед спричинено різними рівнями соціально-економічного розвитку країн. Динамічний розвиток міжнародного туризму призвів до створення численних відділів та філій міжнародних організацій, що, в свою чергу, сприяло поліпшенню роботи міжнародної торгівлі. Багато високорозвинених країн Заходу, такі, як Швейцарія, Австрія, Франція, значну частину свого добробуту побудували на прибутках туризму. Середнє зростання в міжнародному масштабі прибутків від міжнародного туризму країн-членів ОЕСР склало 5,0% у 2018 р. в порівнянні з 7,4% у 2017р. Останніми роками довготривала зростаюча тенденція в'їзді до країн ОЕСР дещо сповільнюється. Шість країн ОЕСР (Фінляндія, Ізраїль, Корея, Литва, Словенія та Туреччина) зафіксували двозначний річний приріст в'їзного туризму в 2018 р. На противагу цьому, Чилі, Естонія, Латвія, Люксембург, Норвегія та Сполучене Королівство зазнали скорочення міжнародних туристичних прибутків. У світовому масштабі міжнародні надходження від подорожей в 2018 р. зросли на 4,8% і склали 1 462 млрд. дол. США, в порівнянні з 1 352 млрд. дол. США у 2017 р. Глобальні видатки на подорожі зросли більш ніж утричі з початку століття, досягнувши майже 1,5 трлн дол. США у 2019р., що становить 7% світового експорту товарів та послуг за даними UNWTO. За останніми оцінками Всесвітньої організації торгівлі, туризм став п'ятим за величиною сектором надання торговельних послуг [2]. На жаль, Україна поки що не належить до світових лідерів за кількістю відвідань туристами, однак особливості її географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природно-ресурсного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу створюють можливості для інтенсивного розвитку багатьох видів як внутрішнього, так і міжнародного туризму.

На початку 2020 року світ зіткнувся з безпрецедентною кризою у системі охорони здоров'я та економіки. Пандемія COVID-19 чітко показала, що економіки як окремо взятих країн, так і загалом європейської спільноти дуже залежні від туризму і дотичних до нього секторів. Туризм постраждав дуже сильно, що загрожує мільйонам робочих місць в одній з найбільш працемістких галузей економіки. За оцінками Всесвітньої організації туризму кількість міжнародних туристів у світі за підсумками 2020 року може скоротитися до рівня на 78% меншого проти аналогічного показника попереднього року. Так, за підсумками першого кварталу 2020 року міжнародний туризм у світі вже скоротився на 22%. Недоотримані доходи країн світу від фактичної заборони на міжнародні подорожі в ООН оцінюють у 80 млрд доларів. Однак вони можуть зрости ще більше до кінця 2020 року. Загалом в ООН прогнозують, що кількість міжнародних туристів у 2020 році може скоротитися на 0,85-1,1 мільярда осіб, а втрата доходів від туристів може сягнути 1,2 трлн доларів. Це поставить під загрозу до 120 млн робочих місць у всьому світі [4].

Провідні українські та зарубіжні вчені вважають, що в основі розвитку туризму лежить економічний, соціальний та технологічний прогрес. Поглиблення глобалізаційних процесів впливає на стан та перспективи розвитку сучасного міжнародного туризму і дає можливість виділити детермінанти (економічні, інноваційні, технологічні, демографічні, соціальні, культурні, міжнародні), що його забезпечують. Хоча вплив факторів на розвиток ринку туристичних послуг може бути як позитивний, так і негативний (Рис.1).

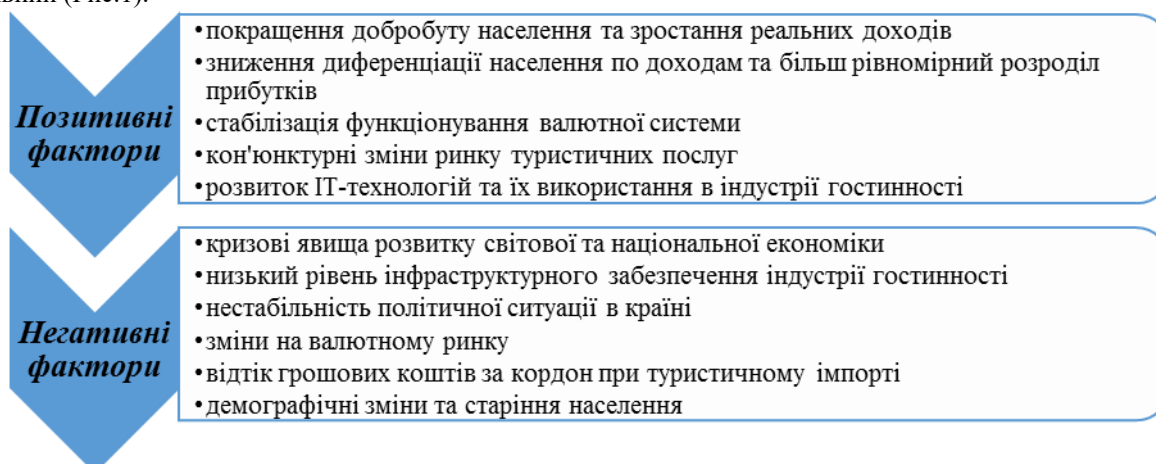

Рис.1. Фактори впливу на розвиток ринку туристичних послуг

В умовах переходу до нового технологічного укладу значний вплив на розвиток туристичної індустрії мають технологічні тренди – це використання блокчейн-технологій та їх потенційних можливостей

реалізації щодо ідентифікації туристів, моніторингу ринку туристичних послуг, покращення якості обслуговування, логістики та організації туристичних подорожей. Також детермінантами розвитку туризму, як зазначає А. Мазаракі, є посилення впливу централізованих (Booking, Airbnb) та децентралізованих платформ бронювання засобів розміщення; соціальних мереж, хостингів, мобільних технологій (Facebook, Instagram, Youtube, Viber, TripAdvisor), мобільних додатків; зростання обсягів придбань туристичних продуктів і послуг в Інтернет-середовищі [3]. Зазначені вище постійно діючі чинники в певний період можуть посилюватися або послаблюватися різноманітними менш масштабними і короточасними кон'юнктурними змінами. При цьому розвиток світового туризму показує, що для сучасного етапу характерно швидке відновлення його обсягів навіть у несприятливому середовищі.

В останні десятиліття істотно зросла кількість людей, які обирають подорожі як вид відпочинку. Як зазначає тревел-гід Big Seven Travel, за останні десять років кількість мандрівників за рік пододало позначку в 1 млрд. осіб [5]. Виділяють ряд трендів, які визначатимуть уподобання туристів у 2020 та наступних роках (Рис.2).

Рис.2. Туристичні тренди 2020 (складено автором за 5, 6, 7)

Серед трендів 2020 виділяють такі:

- політичний туризм – політика, нестабільність політичної ситуації досить сильно впливають на туристичні потоки. Як приклад, заборона громадянам США на візити до Гонконгу під час протестів, що охопили країну в 2019 році, привела до зниження кількості туристів із США на 39% у порівнянні з попереднім роком [5];

- еко-туризм – боротьба з глобальними змінами клімату для мільйонів людей стала одним з важливих чинників при плануванні подорожей. Еко-подорожі можуть визначати як прості зміни оренди автомобіля на автокар, так і волонтерську діяльність в заповідних зонах, залучення до природоохоронних робіт. Все це може вплинути на обсяги туристичних потоків;

- тур вихідного дня – з розвитком сучасних технологій, запровадженням безвізового режиму короткострокові подорожі стали досить популярними. Тури на 3-5 ночей, використання лоукостів збільшують можливості для подорожей та розширюють туристичні потоки;

- трансформаційні подорожі – сучасні туристи долучаються до місцевої культури та національних традицій, особливостей місцевої кухні та дегустації місцевих делікатесів, беруть участь у фестивалях. За даними Booking.com, 68% мандрівників з усього світу планують поїздки з метою культурного обміну: освоєння нових навичок, волонтерство та тимчасову роботу в іншій країні [5];

- smart-подорожі – все більше мобільних додатків, доступ до Інтернету та персоналізація даних допомагає експертам ефективно керувати туристичними потоками. Онлайн-сервіси для навігації та планування подорожей набирають усе більшої популярності: ними скористується близько 83% туристів. Такі програми, як Tripit, допомагають туристам спланувати кожен крок в подорожі. Згідно з глобальним дослідженням Visa Global Travel Intentions Study 2017, в якому взяли участь мандрівники з 27 країн, у 88% опитаних є доступ до Інтернету під час подорожей за кордоном, 44% – використовують програми для пошуку попутників, щоб заощадити [7];

- поєднання роботи і відпочинку у звичайному режимі при поїздках за межі місця розташування роботи, а також можливості організації трудової діяльності у віддаленому режимі завдяки сучасним технологіям дозволяє працювати у будь-якому куточку світу;

- індивідуальні подорожі – самостійні подорожі стають все більш популярними завдяки мобільним додаткам та соціальним групам. Так, 60% українців планують подорожі самостійно. Скажемо більше, 28% подорожують поодиноці, що трохи більше, ніж в Європі (27%) і в середньому в світі (24%) [7];

тревел-блогери – завдяки Інстаграм, сторінкам трепел-блогерів в соціальних мережах набирають популярності нетрадиційні місця відвідування туристами, незвичайні види, пошук нових чудес світу. Блогери викладають яскраві світлинки, радять, де випити найкращу каву, як знайти «секретний куточок», які сувеніри привезти з країни. Їх можна запитати про все в режимі реального часу. Це знімає страх і настороженість;

вибір іншого міста – багато визначних міст страждають від надмірного припливу туристів, тому вводять обмеження і податки на візит. За даними Booking.com багато мандрівників почали обирати візити до менш розрекламованих, але не менш цікавих міст. Наприклад, замість Парижа відвідують Нант, замість Венеції – Перуджу [5].

Останнім часом спостерігаються значні коливання динаміки туристичних потоків в нашій країні, причинами яких можуть бути високі ціни на путівки, котрі значно зросли порівняно з минулими роками через стрімку девальвацію гривні, політична ситуації в країні, погіршення якості обслуговування споживачів у галузі туризму, а також більш привабливі туристичні пропозиції в інших країнах світу. Також можна говорити про різні уподобання у виборі туристичної подорожі. Кілька років тому в першу чергу спостерігався інтерес туристів до пам'яток - нова країна, нові враження. Сьогодні, 50% - це чистий відпочинок і 50% - це пізнавальний інтерес. Туристи стали досвідченими, компетентними, вимогливими до сервісу.

Незважаючи на те, що в'їзний туризм стримують багато факторів, серед яких політична й економічна нестабільність, відсутність цілісної системи державного регулювання туристичної сфери, скорочення маршрутів, відсутність необхідної матеріальної бази та низький рівень фінансування її розвитку, антиреклама України на Заході, негативна інформація про суспільний і політичний стан в Україні та багато інших, країна все ж має передумови і потенціал у розвитку міжнародного туризму. До сприятливих факторів розвитку міжнародного туризму відносять динамічний розвиток індустрії туризму, інституційне забезпечення державної політики у сфері туризму, формування та зміцнення туристичного іміджу України. Також для розвитку в'їзного туризму в країні необхідно створити відповідну маркетингову стратегію його стимулювання, яка сприяла б збільшенню кількості іноземних відвідувачів, дала б змогу краще використовувати наявний туристично-рекреаційний потенціал регіонів України та допомогла б створенню позитивного іміджу України на світовому ринку туристичних послуг. Так, наприклад, Радою туристичних міст і районів розроблено іміджевий туристично-інформаційний проект UKRAINER для популяризації внутрішнього туризму та підвищення привабливості туристичної України [9].

Для підвищення рівня туристичного іміджу країни розроблена та на стадії завершення Стратегія розвитку туризму на 2016–2020рр., яка включає такі заходи, як реалізація маркетингової стратегії просування національного туристичного продукту, створення і ведення іноземними мовами туристичного Інтернет-порталу Visit Ukraine, розробка, виготовлення та розповсюдження в Україні та за кордоном друкованої продукції, яка пропагує туристичні можливості України, презентація туристичного потенціалу України на національних та міжнародних виставково-ярмаркових заходах, конференціях, форумах. Національна туристична організація України за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України», на основі міжнародних рекомендацій зі статистики туризму ООН, розробила методологію оцінки національної системи туристичної статистики, що дозволить Україні об'єктивно оцінювати вплив туризму на економіку і приймати зважені стратегічні рішення для сталого розвитку міст, регіонів і країни в цілому. Таким чином, створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту та мережі туристичних представництв за кордоном для ефективної пропаганди цього продукту, створення національного туристичного багатомовного Інтернет-порталу, маркетингова і рекламно-інформаційна діяльність, приведення нормативно-правової бази туристичної індустрії у відповідність з міжнародними стандартами має стати стратегічними напрямками розвитку міжнародного туризму в Україні. При цьому інвестиції в туристичну галузь країни мають одне з найбільш актуальних значень, оскільки це дасть змогу залучити більшу кількість туристів із-за кордону і, відповідно, збільшити обсяг наданих послуг. Не слід забувати і про розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, так як цифровізація змінює підходи до ведення бізнесу та використання інформаційних технологій в різних сферах життєдіяльності суб'єктів господарювання економіки. Цифрові технології дають можливість ефективно розвивати бізнес, стають основою продуктивних та виробничих стратегій, змінюють традиційні моделі бізнесу, обумовлюють появу нових продуктів та інновацій.

Таким чином, розвиток міжнародного туризму в Україні та перетворення його на джерело значних і стабільних надходжень до бюджету вимагає розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму та узгодження її з нормами Європейського Союзу, активної державної політики та консолідація дій усіх органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту, суттєвого вдосконалення туристичної інфраструктури, розвиток цифрових технологій та використання їх в сфері туризму, забезпечення виходу вітчизняного туристичного бізнесу на зовнішній

ринок туристичних послуг. Наряду із розвитком міжнародного туризму, необхідно стимулювати внутрішній туризм, промотувати нові дистанції, створювати такий туристичний продукт, який приверне увагу усіх туристів без меж і кордонів, створювати та розвивати нові тренди туристичної індустрії.

Література

1. Travel & Tourism Economic Impact 2017 World [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wttc.org>
2. OECD Tourism Trends and Policies 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oecd.org/cfe/tourism/OECD-Tourism-Trends-Policies%202020-Highlights-ENG.pdf>
3. Мазаракі А.А. Детермінанти розвитку туризму [Електронний ресурс]. // Туризм ХХІ століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Пряшів, 10–11 квіт. 2019р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – С.76-78. – Режим доступу : <https://knute.edu.ua/file/MjIwNw==/fb98ed3d77f36d1f83d300a7243ccbe4.pdf>
4. Міжнародний туризм може скоротитися на майже 80% у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zaxid.net/mizhnarodniy_turizm_mozhe_skorotitsiya_na_mayzhe_80_u_2020_rotsi_n1501910
5. Усвідомлений туризм. Названо головні тревел-тренди 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nv.ua/ukr/style/travel/za-shcho-mozhna-zakohatisya-v-veneciyu-misto-marko-chervetti-podorozh-italiya-50066065.html>
6. Туристичні тренди 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zaporizhzhia.city/news/turistichni-trendi-2020>
7. Туризм 2020 – тренди, які неможливо було уявити 20 років тому [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mind.ua/publications/20208210-turizm-2020-trendi-yaki-nemozhливо-bulo-uyaviti-20-rokiv-tomu>
8. Країни світу. Міжнародний туризм. Україна туристична. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://svit.ukrinform.ua/turizm.php?page=ukr_tur&id=23762
9. Любохинець Л.С. Міжнародний туризм в Україні: сутність, стан, перспективи розвитку / Л.С. Любохинець, Ю.С. Любіна // Сучасні тенденції в економіці та управлінні : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 17 листопада 2018 року). У 2-х частинах. – Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2018. – 112 с. – С. 93-96

References

1. Travel & Tourism Economic Impact 2017 World [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.wttc.org>
2. OECD Tourism Trends and Policies 2020 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <https://www.oecd.org/cfe/tourism/OECD-Tourism-Trends-Policies%202020-Highlights-ENG.pdf>
3. Mazaraki A.A. Determinanti rozvitku turizmu [Elektronnij resurs]. // Turizm XXI stolittya: globalni vikliki ta civilizacijni cinnosti : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Pryashiv, 10–11 kvit. 2019r.) / vidp. red. A. A. Mazaraki. – Kiyiv : Kiyiv. nac. torг.-ekon. un-t, 2019. – S.76-78. – Rezhim dostupu : <https://knute.edu.ua/file/MjIwNw==/fb98ed3d77f36d1f83d300a7243ccbe4.pdf>
4. Mizhnarodnij turizm mozhe skorotitsiya na majzhe 80% u 2020 roci [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : https://zaxid.net/mizhnarodniy_turizm_mozhe_skorotitsiya_na_mayzhe_80_u_2020_rotsi_n1501910
5. Usvidomlenij turizm. Nazvano golovni trevel-trendi 2020 roku [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <https://nv.ua/ukr/style/travel/za-shcho-mozhna-zakohatisya-v-veneciyu-misto-marko-chervetti-podorozh-italiya-50066065.html>
6. Turistichni trendi 2020 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <https://zaporizhzhia.city/news/turistichni-trendi-2020>
7. Turizm 2020 – trendi, yaki nemozhливо bulo uyaviti 20 rokiv tomu [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <https://mind.ua/publications/20208210-turizm-2020-trendi-yaki-nemozhливо-bulo-uyaviti-20-rokiv-tomu>
8. Krayini svitu. Mizhnarodnij turizm. Ukrayina turistichna. [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu: http://svit.ukrinform.ua/turizm.php?page=ukr_tur&id=23762
9. Lyubohinec L.S. Mizhnarodnij turizm v Ukrayini: sutnist, stan, perspektivi rozvitku / L.S. Lyubohinec, Yu.S. Lyubina // Suchasni tendenciyi v ekonomici ta upravlinni : zbirnik materialiv V Mizhnarodnoyi naukovopraktichnoyi konferenciyi (m. Zaporizhzhya, 17 listopada 2018 roku). U 2-h chastinah. – Shidnoukrayinskij institut ekonomiki ta upravlinnya. – Zaporizhzhya: GO «SIEU», 2018. – 112 s. – С. 93-96

Надійшла / Paper received: 04.04.2020
Надрукована / Paper Printed : 06.05.2020